

Castell de Talamanca

Talamanca

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Carrer del Castell 12, 08279 Talamanca
Emplaçament: Carrer del Castell 12, 08279 Talamanca

Coordenades:

Latitud: 41.73909
Longitud: 1.97636
UTM Est (X): 414879
UTM Nord (Y): 4621315

Classificació

Número de fitxa: 08277-1
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia: Edifici
Estil / època: Medieval Modern Contemporani
Segle: X-XX
Estat de conservació: Bo
Protecció: Legal i física
Tipus de protecció: BCIN
Europea – Atributs inspire: National Monument Record – Defensa
Observacions protecció: BCIN (R-I-51-5729)
Data aprovació: dv., 22/04/1949 - 12:00
Número inventari: IPA Núm.
Generalitat i altres inventaris:
Accés: Fàcil
Ús actual: Residencial
Titularitat: Privada
Titular: Ref. cad.: 53507DG1251S
Autor de la fitxa: Quim Serdà Manau

Descripció

El castell actual, tot i que és d'origen medieval, respon a una reconstrucció del segle XVIII feta pels marquesos de Castellbell, doncs durant la Guerra de Successió fou destruït. De l'antic castell sols en resten un tros de torre, molt restaurada i modificada, i algunes restes de murs arrapats al penyal on s'alça la torre. Aquesta, presenta planta circular i està coronada per merlets sobreposats, responent a l'estructura antiga. Sota la torre i el penyal, s'aixeca a migdia l'edifici del Casal, conegut com a castell, fortament emmurallat. Per alçar-lo s'aprofitaren materials dels murs i finestres que restaven de l'antic castell enderrocat el 1717. El cos principal és de planta rectangular i està orientat a migdia. La coberta és a dues vessants, amb el carener paral·lel a la façana principal. Presenta planta baixa, primer i segon pis. El parament és fet mitjançant blocs de pedra força irregulars lligats amb morter de calç o ciment dependent del lloc. Les cantonades estan reforçades amb carreus rectangulars ben escairats. Alguns trossos de façana conserven l'arrebossat de calç original, mentre que la major part dels murs deixen a la vista els blocs de pedra. L'entrada principal és a migdia, i queda en una cota superior respecte el nivell de circulació del carrer del Castell, fet per el que per accedir-hi cal pujar per unes amples escales de pedra. Al capdamunt, mitjançant un petit mur de pedra, es forma un pati anterior al casal delimitat perimetralment per aquest mur de tancament. L'entrada principal presenta un portal amb arc de mig punt adovellat que es recolza damunt brancals formats per carreus rectangulars força desgastats. Un marxapeu d'una sola peça de pedra precedeix la moderna porta de fusta. Aquesta entrada està lleugerament descentrada respecte l'eix central de la coberta, i just al costat hi trobem una llosa que té gravada la història de la reconstrucció. També en aquesta façana, desplaçat a ponent, trobem un altre portal de dimensions més reduïdes amb arc de mig punt adovellat recolzat damunt brancals formats per carreus rectangulars, tot ell menys desgastat que l'anterior. Veiem alguna espitllera a l'alçada d'aquesta planta baixa i se'n intueix alguna altra al segon pis, avui tapiada. Al primer pis, destaquen a la façana principal una antiga finestra reconvertida en balcó -doncs així s'entén pel fet que els carreus laterals sols arriben a mitja alçada, i un finestral protegit per una reixa de ferro. Les obertures no segueixen cap criteri estètic exterior, doncs estan obertes segons la distribució interior. A l'alçada del segon pis destaquen, també a la façana principal, dues obertures amb arc -un rebaixat, fet amb blocs de pedra irregulars, i l'altre de mig punt, adovellat i tapiat- i una finestra amb emmarcament lateral exterior. Les altres finestres que trobem als diferents murs, responen a la clàssica tipologia de llinda monolítica de pedra recolzada damunt brancals formats per carreus ben escairats i amb escopidor. Altres cossos, algun adossat al principal i d'altres independents, completen el conjunt del castell. A tramuntana, com hem explicat, hi destaca una torre de planta circular coronada amb merlets sobreposats. El castell queda protegit per uns murs de pedra que el recorren perimetralment en aquest costat, formant un espai interior per a patis. A l'interior del castell, hi trobem unes tombes antropomorfes.

Observacions:

A l'Arxiu Històric Comarcal de Manresa trobem un inventari del castell de Talamanca de l'any 1332 (Notarials, sig. Tr. 175). Està dins un protocol particular de la família Talamanca, però sense ser-hi incorporat, ja que és un plec solt, de tres folis doblats pel mig i en forma de missiva enviada pel rector de la parròquia i notari eclesiàstic Pere de Vilars a l'escrivà de Manresa Pere de Bellsolà, i du quatre segells de cera, un del tutor i tres del rector. L'interès d'aquest inventari és, sobretot, per la relació que fa dels masos que hi havia en el terme del castell i sobre els quals els Talamanca tenien senyoria alodial. SITJES (2003:30) A l'interior del castell, al voltant de la torre, trobem tombes antropomorfes.

Història

El castell de Talamanca apareix citat per primera vegada el 967, quan Salla o Sala, fundador del monestir de Sant Benet de Bages dóna al dit monestir unes cases i uns terrenys en el lloc anomenat Angle i en el terme del castell de Talamanca. El domini eminent degué dependre dels comtes de Barcelona, encara que no està demostrat. El domini feudal correspongué als Cardona, si és que no l'havien comprat els comtes des de bon principi. La possessió dels Cardona només es constata el 1086 (en el testament Ramon Folc I el deixà en indivís a la seva muller Ermessenda i al seu germà el vescomte Folc II), per aparèixer després la família Talamanca, que no sembla pas ésser de simples castllans. El primer membre que portà aquest nom fou Bernat de Talamanca, que apareix el 1121; els seus avantpassats havien estat Berenguer Folc, el seu pare, i Folc Amalric, el seu avi (el nom Folc podria fer pensar en una branca de la mateixa família Cardona o de la dels Calders, també cardonina). En qualsevol cas, els Talamanca van tenir el domini feudal del castell i no sembla que reconeguessin cap domini feudal superior. D'entre els senyors d'aquest castell hi ha notícia de Bernat de Talamanca, casat amb Dolça, N.N. de Talamanca, casat amb Berenguera, Guillem de Talamanca, fill de l'anterior, Guillem de Talamanca o de Santa Coloma, castlà de Calders, Rodors i Sallent, fill de l'anterior, casat primer amb Dolça de Santa Coloma i després amb Sança, i Berenguer de Talamanca, fill del primer matrimoni de l'anterior. En el segle XIV els Talamanca s'aprofitaren de les necessitats econòmiques dels monarques catalans i el 1381 compraren a Ramon de Planella les jurisdiccions del castell de Talamanca (feia poc que l'havia comprat a l'infant Joan). I així romangué fins a la desaparició dels senyorijs jurisdiccionalis, si bé la família Talamanca canvià de nom per diversos enllaços matrimonials entroncant-se amb les famílies Aymerich, Planella i Amat. El 1658, ja molts segles que el castell havia perdut la seva funció militar i s'havia convertit en una explotació agrícola i administradora del terme. A més a més, el 1658 és anomenat el castell nou, cosa que fa suposar que feia poc temps que havia sofert una de les moltes remodelacions que patiria al llarg de la seva història. La següent notícia que tenim del castell és la que fa referència a la seva destrucció. Passada la Guerra de Secessió -durant la qual en un moment tornà a reprendre les seves funcions militars servint de bastió a les tropes del marquès de Poal-, es desarmà tota la població catalana, i començà la sistemàtica demolició de tots els castells i forts. La data de demolició del castell és la de 1717, quan per decret del virrei de Catalunya es destruïren la major part dels castells de la Catalunya Vella. Fou poc després, a mitjan segle XVIII, quan els seus propietaris, els marquesos de Castellbell, s'encarregaren de la seva reconstrucció (sense refer l'antic castell), bastint un gran casal aprofitant les restes antigues. Probablement el nou casal -anomenat a partir d'ara casal dels marquesos- no fou mai habitat pels seus propietaris excepte en dates excepcionals. Arribant al segle XX, les notícies es tornen molt confuses. Tenim la certesa que fins al 1942 el llavors Marquès de Castellbell -Salvador de Villalonga- constava com a propietari legítim. Ens consta també la degradació en què l'edifici havia caigut a causa de l'abandonament, convertint-se pràcticament en una ruïna. El 1948 consta com a propietari del castell i les seves terres, al llibre del Registre de la Propietat Civil, Juan Santamaria, qui sembla ser fou l'encarregat de la seva guàrdia molt abans del 1942. El 1959, el castell fou venut per Juan Santamaria a Carles Ventura Tàpies, que inicià una sèrie de reformes i condicionaments de l'edifici. El 1976 fou venut a José Yoldi Aranzo, la vídua del qual és en aquests moments la propietària del castell. BENET (1984:75); CATALÀ, PLADEVALL (1976:800).

Bibliografia

AA.DD (1984). El Bages a Catalunya Romànica Vol. XI. Enciclopèdia Catalana, Barcelona CATALÀ, Pere; PLADEVALL, Antoni (1976). Els Castells Catalans Vol. V. Rafael Dalmau Editor, Barcelona. SITJES, Xavier (2003). 'Inventaris dels castells de Talamanca i Rodors, de l'any 1332'. Dovella núm. 82, Manresa. VALDENEBRO, Raquel (1994). El castell i el poble de Talamanca. Centre d'Estudis del Bages, Manresa.

